PYRENMUSEU, PYRENADES I PIRINEISME

Manel Rocher
Director del Refugi Rosta
Fundador del PyrenMuseu i de Pyrenades

Resum

El PyrenMuseu ha complert mig any des de la seva inauguració. La preservació del llegat del pirineisme a l'espai viu del Refugi Rosta de Salardú ha arrencat amb el clar reconeixement dels visitants i del públic especialitzat.

La voluntat d'anar més enllà d'un simple espai expositiu per convertir-se en un centre de referència pirinenc està en marxa. El ressò que se n'han fet diferents mitjans de comunicació i les accions efectuades marquen una clara trajectòria innovadora en matèria de turisme i equipaments culturals. El reconeixement de l'ICO, l'acció a Sónar 2011, el festival Pyrenades, mostren aquesta voluntat i capacitat.

La comunicació «PyrenMuseu, Pyrenades i pirineisme» presentarà aquest projecte i la necessitat de tornar a posar en valor el pirineisme com a corrent fonamental en la cultura i l'economia dels pirinencs.

Paraules clau: pirineisme, exploradors, museu, història, innovació, fonda.

Abstract: *Pyrenmuseu, pyrenades and* pirineisme *(hiking in the Pyrenees)*.

The PyrenMuseu has been opened for half a year now. The protection of the legacy of the *pirineisme* —hiking in the Pyrenees— in the living space of the Refugi Rosta of Salardú has started with the evident recognition of the visitors and specialised people.

The will of going beyond a simple exhibitive space and becoming a centre of Pyrenean reference is in progress. The impact it has had in the different means of communication and the actions developed indicate an evident innovative path in terms of tourism and cultural equipment. The recognition of the ICO, the action in Sónar 2011, the Pyrenades festival, show this will and ability.

The paper «PyrenMuseu, Pyrenades i pirineisme» will introduce this project and the need of revalue the pirineisme as an essential course in the culture and economy of the Pyreneans.

Key words: *pirineisme*, explorers, museum, history, innovation, inn.

El Refugi Rosta és un dels primers hostals de la Vall d'Aran i el més antic en funcionament. Existeixen referències documentades de la seva activitat des de mitjan segle XIX; però els seus inicis com a posada bé podrien ésser anteriors, considerant la posició estratègica de Salardú i alguns elements arquitectònics de l'edifici datats dels segles XVII i XVIII. Actualment és un referent, i representa un estil d'hosteleria en el qual hem recuperat l'anterior i tradicional concepte de l'hospitalitat amb la nostra gestió familiar des de 1979. La creació del PyrenMuseu és un salt qualitatiu de gran importància.

Regentem el Refugi Rosta des de 1979, i en aquestes tres dècades el turisme de la zona ha evolucionat molt. Hi han influït diversos factors: d'una banda, la millora de les comunicacions —arribar a la Vall d'Aran des de Barcelona requereix actualment la meitat de temps que el 1980. També ha variat la població i el seu nivell adquisitiu —molta més gent disposa de pressupost per anar de vacances, bé sigui una setmana a l'hivern o a l'estiu, o bé els caps de setmana durant tot l'any. D'altra banda, els hàbits dels viatgers han variat de manera notable —ara, per exemple, tendeixen a fer estades més curtes—, així com també ha evolucionat la seva formació: en l'actualitat coneixen més bé l'entorn i tenen inquietuds en qüestions ambientals i patrimonials. Cal tenir en compte igualment que com a conseqüència de l'auge de la construcció en els darrers anys, la Vall d'Aran ha crescut massa en habitatges de segona residència i grans hotels, cosa que implica una

atomització dels clients en èpoques d'afluència mitjana i complica molt la gestió dels establiments.

Aquests i altres són els capítols que han experimentat grans canvis en les darreres tres dècades i que han influït en l'evolució del turisme a la Vall d'Aran. Un exemple: fa trenta anys, a l'agost de 1980, quan vam reobrir el Refugi Rosta amb la nostra actual direcció, podíem tenir una o dues habitacions ocupades. No teníem cap reserva, però a les nits havíem de penjar el cartell de «complet». L'endemà es buidava al matí, però a la nit es tornava a omplir de gent que circulava per la vall. Avui en dia, a l'agost, si no és per les reserves prèvies, es pot arribar a l'extrem de llogar UNA sola habitació per setmana amb viatgers. El turisme ha canviat molt i és necessari renovar, innovar i adequar-se als nous canvis per mantenir-se viu.

La idea de crear el PyrenMuseu sorgeix de la nostra passió pels Pirineus i per la necessitat de renovar unes instal·lacions antigues i, en certa mesura, obsoletes. Quin futur té avui en dia un hostal antic i «grinyolós», amb el bany compartit, davant la competitivitat de les modernes instal·lacions hoteleres de la Vall d'Aran? La qüestió és que aquest hostal és el nostre mitjà de vida i calia renovar-lo. Però està clar que en aquestes condicions no és factible invertir esforç i diners sense un *plus* extra. El nostre és un clar exemple del que denominem valor afegit. Solament tenia sentit plantejar-se una inversió si era possible

poder enfocar el Refugi Rosta cap a altres direccions o segments del mercat, i a més era imprescindible trobar un «relat». En cas contrari no hi havia garanties de permanència, i el panorama esdevenia fosc.

La idea de fer un museu no neix d'un dia per l'altre. Encara que Déu n'hi do. Prové del que jo denomino *pluja fina*. Una sèrie d'informacions, dades, investigacions, impressions, suggeriments, intuïcions, realitats, etc., que finalment fan que un dia s'encengui una espurna i… sí!: Un museu, hem de fer un museu! El museu del pirineisme! Motius: Recuperar un llegat, fidelitzar la nostra clientela i obrir-nos a altres mercats. El nostre és un **cercle** perfecte. Ideal. Gairebé de manual:

Tenim **l'entorn**: la Vall d'Aran, una meravella de la natura. A finals del segle XIX, Salardú ja figura en les guies turístiques com a destí recomanat. Als anys vint ja se la coneixia com la Suïssa espanyola. I dins de la vall som a Salardú-Naut Aran, porta d'accés al Parc Nacional de Sant Maurici i Aigüestortes, amb l'estació d'esquí i muntanya de Baqueira Beret, i el Parc Natural de l'Alt Pirineu. Totes elles marques de qualitat. Doncs això, un entorn paradisíac. A més, tenim **l'edifici, el Refugi Rosta**, del qual ja he parlat abans, testimoni privilegiat de la història aranesa. Tots els grans personatges que visitaren la Vall d'Aran han descansat aquí. Fins i tot ho va fer el rei Alfons XIII el 6 de juliol de 1924. Després… els tenim a ells… **els personatges**: Maurice Gourdon, Franz Schrader, Eugène Trutat, grans

exploradors i pirineistes, Luis de León, Alfons XIII, polítics de l'època, Luis Arias, Jorge Jordana, Jesús Serra, empresaris i fundadors de Baqueira Beret, Juli Soler, Lluis Estasen, i tants altres grans personatges que han estat hostes del nostre hostal!… I finalment, **el relat: el pirineisme**, que tanca el cercle d'una manera magistral per a la creació d'un equipament patrimonial que expliqui aquesta part de la història amb els fascinants components de la conquesta dels Pirineus, les aventures dels exploradors i el naixement del turisme. Fins i tot podem obrir el debat de qui va ser el primer turista d'Espanya: ¿Ho va ser Maurice Gourdon?

Ara parlem de **pirineisme:**

El pirineisme és un moviment cultural que neix a mitjan segle XIX per descobrir i conquistar els Pirineus. És un corrent que suma **l'activitat esportiva** de caminar i ascendir a muntanyes amb **la investigació** científica en camps com la geologia, cartografia, botànica, zoologia, literatura i arqueologia i amb **l'expressió cultural**. Els pirineistes, a part de ser tot això, també eren poetes, escriptors, pintors o fotògrafs. Aquest moviment arriba als Pirineus pel nord; és a dir, per França, atret per les grans estacions termals de Bagnères de Bigorre (per a la zona de Cauterets-Vinhamala i Mont Perdut) i de Bagnères-de-Luchon (per a la zona de Maladetas-Aneto) i… allà apareix per proximitat l'única vall atlàntica espanyola, la Vall d'Aran.

En aquesta època aquests balnearis eren un referència de vacances de l'aristocràcia europea. També recordem que estem en ple apogeu del romanticisme, època en què la passió per la natura exerceix sense cap dubte una gran influència en els pirineistes. Els més inquiets, travessant collades, muntanyes i valls, arribaren a la Vall d'Aran. Parlem dels voltants de 1870.

El pirineisme i el turisme són un tema fascinant que donaria per molt; però bé, ara el que és important de destacar és que ells varen ser els primers turistes, i amb ells neix el fenomen del turisme.

Finançament. Aquests són uns temps molt difícils per fer inversions; però és necessari mantindre la locomotora en moviment —ara em refereixo al país— i tots ens hem de moure. I perquè tothom acabi tenint feina, s'ha de generar activitat econòmica, i aquesta idea t'ajuda a decidir-te, a «embolicar-te» i a materialitzar el projecte. Els nostres estalvis no eren suficients, i ens vam dirigir al nostre banc, a l'oficina de la Caixa a Salardú, on ens van concedir un crèdit ICO. Les condicions varen ser molt positives i tot plegat va resultar fàcil, ja que per sort disposàvem de l'aval patrimonial. A l'oficina ens facilitaren l'operació i ens aconsellaren molt bé. Posteriorment, al març del 2011, l'ICO va reconèixer el nostre treball com un bon exemple de renovació en l'àmbit del turisme i la cultura. Aquest reconeixement ens va proporcionar aval i molta confiança.

Algú es preguntarà: Com és possible combinar l'activitat tradicional del Refugi Rosta amb la del PyrenMuseu?

La veritat és que s'està combinant molt bé. Després d'esmorzar, els clients de l'hostal passen el dia caminant i gaudint dels racons i paisatges de la vall. Els visitants del Museu ho fan en l'horari d'11 a 13.30 h i de 17 a 19.30 h. A part de les visites, el museu està generant i generarà una gran quantitat d'activitats i productes (després parlarem de Pyrenades). El turisme cultural és un sector emergent. Les oportunitats que ofereix la difusió del patrimoni són un factor de desenvolupament en el context d'un model econòmic més diversificat i especialitzat. Els recursos culturals són un element real de creixement econòmic amb una progressiva incidència demostrada i amb l'avantatge de poder-los dirigir a un públic potencial més ampli.

Però en aquest moment, el Pirineu i el sector del turisme de muntanya està entrant en un cercle viciós per la manca de resultats. És en aquest context que des del Refugi Rosta es presenta la visió transdisciplinar i estratègica del PyrenMuseu: *eth Musèu deth Pireneisme,* amb els seus grans objectius de preservar la memòria del pirineisme, transmetre informació i coneixement i impulsar la creació artística i la producció científica.

Els que l'han visitat ja coneixen la seva autenticitat i singularitat. I també el seu gran potencial per a generar activitats amb els diferents grups dels sectors de la cultura i del turisme de muntanya, també en crisi, però amb més possibilitats de recuperació si es va assumint aquest canvi de model que s'aproxima a la denominada societat del coneixement. Especialment combinades amb programes de senderisme.

En l'actualitat, a part de les visites «normals», també fem visites guiades i visites amb sopar de la nostra cuina tradicional, casolana, de fonda antiga, amb productes naturals i en gran mesura procedents de l'agricultura ecològica. També oferim menú vegetarià i servei de bar amb diferents possibilitats, des d'esdeveniments per a empreses, aperitius o celebracions diverses.

Estem desenvolupant la PyrenShop, la tenda del museu, que tindrà una molt bona presència a la xarxa. Ja preparem el format de les visites escolars i de grups. Fem conferències i participem en fires. Iniciem també la presentació del museu com a espai per a la celebració de reunions, seminaris, convencions d'empresa, etc. Organitzem activitats culturals com conferències, projeccions… Per Setmana Santa organitzem **Pyrenades**, una setmana d'activitats, excursions, conferències, debats, projeccions de cinema, actuacions musicals, exposicions, etc. Un complex projecte que organitzem des del PyrenMuseu amb el patrocini de l'Ajuntament de Naut Aran i el suport de l'Idapa i el Conselh Generau d'Aran.

Pyrenades són unes jornades sobre pirineisme. Pyrenades és un festival en el cor dels Pirineus. Pyrenades és una manera de passar la Setmana Santa amb la família i els amics, en contacte amb una natura excepcional i gaudint d'un ampli programa d'activitats gratuïtes que deixen en els participants un record inoblidable de les vacances. Solament és necessari reservar l'allotjament.

La primera edició de 2011 va tindre una gran acollida de públic i va establir les bases d'un festival que, sense cap mena de dubte, es convertirà en un referent a tot el Pirineu. Hem fet un documental que podeu veure a Youtube o Vimeo perquè pugueu conèixer-lo i animar-vos a venir en properes edicions, també de dissabte a dissabte de Setmana Santa. El pirineisme és el moviment de persones que va iniciar la conquesta i el descobriment dels Pirineus a finals del segle XIX. Amb Pyrenades es pot sentir aquell esperit naturalista i aventurer.

A Pyrenades 2011 es van debatre importants temes d'aquesta faceta científica del pirineisme com la literatura, l'evolució de la fotografia, l'efecte del canvi climàtic en els glaciars del Pirineu, les exploracions al segle XXI, etc. (podeu consultar la web: <www.pyrenmuseu.com>). I tot això combinat també amb un esperit esportiu i lúdic.

La taula redona «Recuperant i difonent el pirineisme: El pirineisme com un element cultural i dinamitzador», amb el gran tema del naixement del turisme a la Vall d'Aran i a Espanya i sobre les oportunitats derivades de la recuperació d'un llegat, va resumir molt bé els aspectes essencials de l'efecte que les instal·lacions culturals exerceixen en l'economia local. Per a això també treballem des del Pyrenmuseu, i el festival Pyrenades n'és un bon exemple. Com ho fou en el seu moment l'acció en el festival Sónar, on vam projectar un vídeo (també el podeu veure a Vimeo, buscant *ego pass*), que fou una picada d'ullet a un esdeveniment de Barcelona de primer ordre. Malgrat que fou somerament, vam tindre l'encert d'apropar el nostre festival (Pyrenades) i el nostre museu (PyrenMuseu) a un altre festival (Sónar) i a un altre museu (Centre de Cultura Contemporània de Barcelona), dels Pirineus a Barcelona, podríem dir… com a filosofia creativa de conjunció de binomis. Solament portem uns mesos i l'acceptació i reconeixement per part del públic és extraordinari. El museu encanta. I aquesta és la paraula màgica que certifica l'èxit i que ens omple de satisfacció per rebre les felicitacions de tots els visitants:

> «Espectacular». «Situa el pirineisme tan alt com es mereix». «Gràcies». «…Una expressió d'amor a les nostres muntanyes». «Felicitats de tot cor». «Documentació rica i espai viu: per molts anys!» «Enhorabona per aquesta excel·lent iniciativa: No podem perdre mai la perspectiva històrica d'on venim, això ens ajudarà a saber on volem anar». «El mundo lo mueven las buenas ideas… Un legado al Valle de Aran de la gente que lo ama». «Viva el Refugi Rosta, nunca deja de sorprenderme». «Larga vida al PyrenMuseu: Vivo y auténtico, todo está allí para continuar la historia de los Pirineos.»

Aquests són alguns dels missatges que els primers visitants han escrit en el llibre de visites del museu. A tots ells, aprofito l'avinentesa per donar-los les gràcies. A ells i a tots els que ens ajuden a difondre'l.

Us he parlat en uns termes molt empresarials, malgrat que crec que no he pogut amagar la nostra passió per la muntanya, la natura, la Vall d'Aran i els Pirineus. A més, m'adono que molts dels projectes ja us els he comentat. Respecte al futur, ara mateix, el nostre principal objectiu és trobar *partners* que ens ajudin amb la divulgació del museu i del pirineisme, com són els mitjans de comunicació perquè en parlin. També necessitem que clubs, agències, guies, etc. estructurin programes i activitats comptant amb el museu. Finalment busquem *un soci* per fer equip i poder explotar degudament totes les possibilitats de la secció de restauració. Algú que s'impliqui en fer evolucionar la cuina.

El nostre caràcter, coneixement i capacitat autodidacta, han imprès en el museu un segell professional. El PyrenMuseu és una empresa recentment nascuda amb gran potencial de creixement; però ha de dur-se a terme des d'òptiques de coneixement acadèmic d'empresa i d'aquest, per ara, no en tenim. D'esperit pirineista ens en sobra, però al segle XXI l'has d'encarar amb la combinació precisa d'imaginació i «llicenciatura».

Visiteu la Vall d'Aran, visiteu el PyrenMuseu.

«…*La Vall d'Aran fa somiar un poeta i entusiasmar un artista*.» Aquestes són paraules de Maurice Gourdon en un dels seus llibres, publicat el 1890.

En el fons documental del museu posseïm el manuscrit de les seves memòries de seixanta anys de muntanyenc i explorador, i un àlbum personal de les seves fotografies (de Maurice Gourdon). Documents únics i irrepetibles, juntament amb un extens fons gràfic i documental: fotografies, cartells, mapes, eines, objectes, instruments, màquines, mobles, roba, documents, revistes, guies, llibres de diferents èpoques relacionats amb el pirineisme, el turisme i l'hostaleria antiga a la Vall d'Aran.

Quan visitar-lo? La Vall d'Aran no té una millor època per a visitar-la. L'important és venir amb ànim de sentir-la i disfrutar-la. Cada estació té la seva màgia i encant, que sedueix el visitant que ve amb ànim de gaudir dels nostres paisatges. Fins i tot nevant o plovent et pots quedar embadalit contemplant un rierol, una gota lliscant per una fulla, una salamandra creuant-se en el teu camí, un remolí. El més important es voler estar bé… Estiu i hivern són… diguem-ne… més *comercials*. Primavera i tardor són una delícia. Jo em quedo amb aquestes dues estacions.